

Libris.RO

Respect pentru oameni și cărți

Teodor T. Burada

OPERE

Vol. V

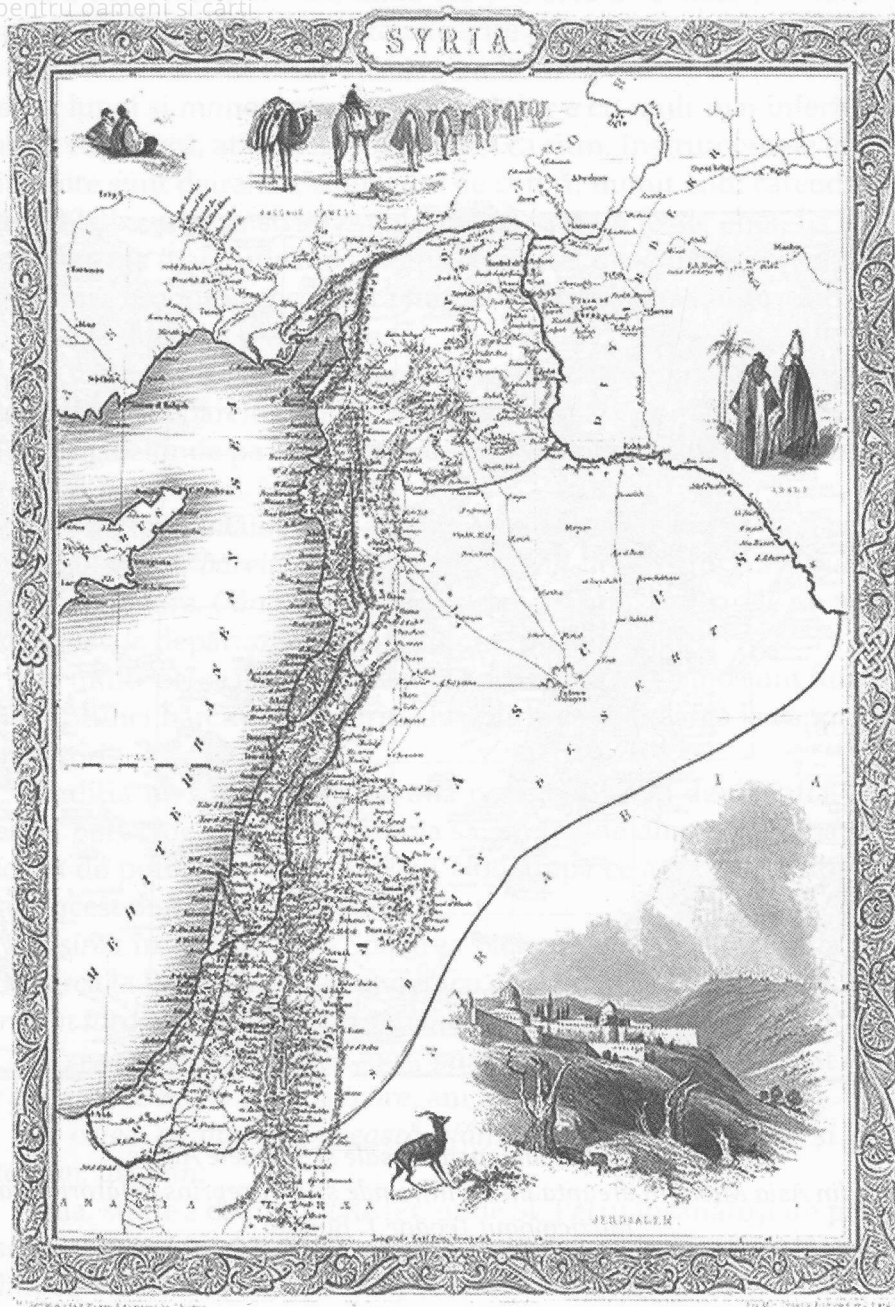
**Biserică.
Călătorii în Orient.
Palestina.**

**Carte publicată cu binecuvântarea
Preafericitului Părinte**

DANIEL

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

**BASILICA
BUCUREȘTI - 2014**

Harta Siriei cu ilustrații de epocă, colecția Burada

CUPRINS

Cuvânt înainte	7
<i>Teodor Burada</i>	
Cercetător al muzicii bisericești	9
Dosarul zidirii unei biserici ortodoxe române la Ierusalim	47
Acte și fotografii relative la zidirea bisericii Ortodoxe Române din Ierusalim	229
Corpus selectiv de documente originale în facsimil	233
Mitropoliti	272
Articole de presă	283
Călătorii în Orient	301
Din călătoriile D-lui Teodor T. Burada	
O călătorie în Egipt	319
Din călătoriile Etnografului Th. T. Burada	
O călătorie prin Siria și Palestina	333
Cuprins	351

TEODOR BURADA CERCETĂTOR AL MUZICII BISERICEȘTI

Cine parcurge viața plurivalentului enciclopedist Teodor T. Burada (1839-1923), muzicolog, violonist, lexicograf, etnograf, folclorist, jurist, istoriograf, arheolog, teatrolog, muzeograf, cu greu ar accepta ideea că omul acesta atât de acaparat cu preocupările sale lumești, ar mai avea timp și pentru probleme spirituale personale, precum biserica și muzica religioasă. „Pe mine – mărturisea Teodor Burada într-un manuscris de familie, semnalat de criticul literar I. C. Chițimia în prefața la Istoria teatrului în Moldova (1975) – nimeni nu m-a văzut tologit, zicând că sunt obosit, ori să dorm după masă, după cum fac mulți. N-am avut în viața mea nici un tabiet. Am mâncat când mi-a fost foame, m-am culcat când mi-a fost somn. Niciodată nu m-am îngrijit (îngrijorat n.n.) când mă prinde noaptea, unde am să mă culc, că ori mă culcam pe fân, ori pe paie, cum mi se întâmpla pe la stâni, ori puneam șeua catârului drept pernă și năsipul pustiului drept așternut, cum făceam la popasurile cu caravane (aluzie la drumurile prin Turcia, Palestina, Siria, Egipt – n.n.); pentru mine toate acestea nu însemnau nimic față de scopul ce urmăream în acele călătorii”.

Există o sugestivă fotografie a neobositului cercetător (reprodusă de noi) în Enciclopedia muzicii românești, col. 2, p. 395), în care artistul Teodor Burada, cu „sicriul viorii” în mâna stângă, cu bocceluța de îmbrăcăminte în mâna dreaptă și cu șapca rusească pe cap (apărătoare de soare sau de ploaie) pășea hotărât să înfrunte toate vitregiile drumurilor, povară fără oprire, a omului trecut de vârsta maturității, hotărât să cucerească cu arcușul melodiilor noastre populare inimile auditori străini. Acest trubadur întârziat al muzicii românești, plecat pe urmele strămoșilor în ținuturile încă nebătătorite de muzicologii și folcloriștii moderni ai sec. XX, a ajuns și dincolo de Europa (Orientul Apropiat, Asia, Africa), bazându-se pe convingerea că arta

populară nu a cunoscut granițe teritoriale naționale, în Antichitate și Evul Mediu, urmele străbunilor pierzându-se în timp și mai ales în spațiul spiritual. Așa a ajuns să cerceteze creștinii ortodocși dependenți de Țarigrad și Muntele Athos, surpriza cea mai plăcută fiind descoperirea de români în Țara Sfântă (Palestina). Chiar dacă în Cetatea Ierusalimului doar grecii, rușii, armenii și mahomedanii își aveau cartierele lor, totuși peregrinii și călugării români poposiseră în platoul Ghetsimanilor, sperând să-și încropească măcar un paraclis creștin autohton. Așa a ajuns la Ierusalim în 1905, Teodor Burada etnograful, istoricul și folcloristul, dar mai presus de toate omul bisericii Sf. Athanasie și Vulpe din Iași, unde a răsărit primul cor, ctitorit de tatăl său, vornicul Tudorachi Burada (1800-1866), un împătimit al muzicii religioase, dar și al creației clasice universale.

Originară din târgul Odobești, familia Burada a pornit de jos spre cele mai înalte trepte boierești în viața socială a Moldovei, căminarul și muzicianul Tudorachi Burada mergând de la clucer (1823), sluger (1829), stolnic (1835), căminar (1840), mare ban (1841): spătar (1848) până la vornic, cu salon artistic prestigios în Iași, la mijlocul sec. XIX. În ciuda „boieriei” dobândite prin implicarea sa în viața socială a „cetății”, prestigiul familiei Burada – îmi spunea generalul magistrat Alexandru Burada, fiul muzicologului – i l-a adus biserica: „Credința în Dumnezeu a constituit blazonul neamului nostru. Aici a fost tăria tradiției seculare a celor trei generații Burada!”

Documentele întăresc afirmația de mai sus, bunicul muzicologului, Radu Burada, a îmbrăcat haina preoției, bucurându-se de un mare prestigiu în târgul Odobeștilor. Tatăl muzicianului a urmat Seminarul de la Socola ajungând un remarcabil cântăreț bisericesc și, ajutat de boierul Constantin Robescu din Focșani, a reușit să-și împlinească virtuțile vocale prin studii suplimentare la Iași. Implicat într-un complot împotriva domnitorului Ion Alexandru Sturdza, Tudorachi Burada (cum îi ziceau confracții) a fost exilat la „Mănăstirea Neamțului, unde nu a rămas străin de tradiția cântării la strună. Când – în 1831 – după ce s-a căsătorit cu Maria Isăcescu, stolnicul Teodor Burada a deschis împreună cu soția sa un pension de «nobile demoazele», iar în Sărărie a încropit o școală elementară pentru copiii Țiganilor robi, dascăl fiind angajat [...] psaltul Panaite. Atât de puternică fusese implicată biserica în viața cotidiană, încât parcă și limbajul zilnic din familie părea rupt din preceptele duhovnicești: «Eu și muma voastră – le transmitea

copiilor prin Testamentul său (întocmit de teama epidemiei de holeră din Moldova pașoptistă), în formule liturgice vizibil intrate în sânge – pentru a căpăta pâinea cea de toate zilele (n.n.), ne însărcinasem – pe lângă slujbele ce mai ocupam – și cu creșterea și învățătura unui număr de copile». Să mai precizăm oare că introducerea corului în bisericile ieșene s-au datorat la Biserica Sf. Atanasie și Vulpe (1853) lui Tudorachi Burada și fiului său, compozitorul și dirijorul Gheorghe Burada (1831-1870), maestru de cor la Biserica Mitropolitană (1864), după ce mai instruisese formații religioase vocale și la Biserica Trei Ierarhi (1860). Inutil să adăugăm că ambii copii – muzicieni ai vornicului Burada (Gheorghe și Teodor) – au lăsat posterității numeroase creații religioase.

Indiscutabil, personalitatea care a marcat Biserica Ortodoxă Română în mod esențial a rămas în analele culturii naționale a fost muzicologul, etnograful, folcloristul, istoriologul, juristul, enciclopedistul, profesorul, violonistul și bizantinologul Teodor T. Burada (n. 3 octombrie 1839 – m. 17 februarie 1923, Iași). Încă de la primele cercetări de folclor și etnografie (bocetele populare la români) și de la cele dintâi publicații privitoare la datinile cu conținut bisericesc: (colinda, steaua, irozii) în Almanahurile muzicale (1875-1877), Burada a luat contact cu muzica religioasă. Au urmat (după 1880) călătoriile peste hotare (Macedonia, Rusia, Cehia, Polonia, Croația, Moravia, Turcia, Palestina, Egipt), unde și-a lărgit orizontul științific bisericesc (prin studii comparate). Intuiția sa de muzicolog și etnograf l-a determinat – chiar de la prima călătorie în Macedonia și Turcia – să-și îndrepte pașii și spre fieful vechii muzici ortodoxe: Sfântul Munte Athos. Aflat în trecere prin Grecia, în drum spre Asia Mică, trubadurul ieșean a luat contact cu viața aspră a călugărilor

فرانسس نياز ومند وازار كهدسي موسيقو نوهور بو رادا طر قديم بر يوك قويمير و ورو ياجت

TEATRO FRANCESE

IN SALONICCO.

Per la sera di Sabato 11 Ottobre 1889 alle ore 8 $\frac{1}{2}$ di sera

GRAN CONCERTO

DATO DA

TEODORO T. BURADA

Professore del Conservatorio Musicale di Jassy (Rumania), membro di varie Società Filarmoniche Europee.

Col graziose concorso della Società Filarmonica 1880.

Il piano sarà tenuto dal noto professore V. SPECOLA.

PROGRAMMA

PARTE PRIMA.

1. Savoja. Il grido della Patria — Marcia eseguita dall' intiera Società Filarmonica.
2. Ghys. Aria variata per violino eseguita dal concertista.
3. Ronard. Berceuse per violino eseguita dal concertista.
4. De Martinis. Sinfonia Salonica, eseguita dal suddetto corpo musicale.
5. Winiaowski. Leggenda per violino, eseguita dal concertista.

PARTE SECONDA.

6. Artol. "Souvenir di Bellini" per violino, eseguita dal concertista.
7. a Perigolense. Tre giorni } eseguite per violino dal concertista
8. Winiaowski. Aria polonese }
9. Mirzo. Gran Concerto per clarino "Gondoliera Greca" eseguita dal Maestro De Carli con accompagnamento di tutta la banda.
10. T. Burada. Doina ed arie popolari rumene, pot-pourri per violino, eseguita dal concertista.

PREZZI: Palchi di 1ª fila P. 100.—Palchi di 2ª fila P. 50.—Balconiere A. B. P. 60.—Posti distinti P. 10.—Entrata P. 5.

Stabilimento Lit. Tipografico S. Muratori e Co — Salonico

Alimentação de Teodoro Dyrada da Laje

Într-o zi, în timp ce mergeam la muncă, am văzut un inedit studiu

C1 . . . li . . . u hromadu neklizet do Teodor Pyzda

Arhiva din Iași (nr. 9 și nr. 10, septembrie 1914, pp. 303-332). După semnalarea unor documente și însemnări ale călătorilor străini (Dorotei, Ieremia, patriarhul Constantinopolului, Paul de Alep) și al unor români (Dimitrie Cantemir, Melchisedec Ștefănescu, episcopul Romanului, cronicarul Gheorgachi) muzicologul ieșean se oprește pe larg la primele formații polifonice care au făcut trecerea de la cântarea omofonă de strună la ansamblurile pe 4 voci: Corul de muzică vocală de la Mănăstirea Neamț, corurile vocale armonice de la mănăstirile Agapia și Văratice (formații feminine de mame și surori), Corul de muzică vocală din Școala Domnească de la Trisfetitele, Corul de muzică vocală de la Seminarul Veniamin, Corul vocal de la biserica Trisfetitele, Corul vocal de la Mitropolie și Corul vocal de la biserica Sf. Spiridon. Întregul material a fost republicat de noi în ediția critică de Opere, vol. I, Editura Muzicală, București, 1974. Autorul ieșean a investigat pe teren (după cum vom vedea din parcurgerea întregului corpus de documente prezent în acest volum), cu ocazia strângerii de fonduri, cu ajutorul cutiilor de milă (pantahuze) aprobate de Sfântul Sinod, mitropoliile și episcopiile din România, în vederea achiziționării terenului de la Ierusalim pentru construirea Bisericii Ortodoxe Române de la Ierusalim (1906-1914).

Lucrarea monumentală a lui Teodor T. Burada, ce i-a înscris definitiv numele ca istoric și muzicolog al culturii românești, va rămâne – indiscutabil – Istoria teatrului în Moldova, în 3 volume, publicat – post mortem – de Ion C. Chițimia (București, Edit. Minerva, 1975). Din păcate, autorul a reușit să publice numai primele două volume (1915, 1932), iar îngrijitorul ediției a dat la iveală toate cele trei volume (1975). Primele fragmente (sub titlul Începutul teatrului în Moldova) au văzut lumina tiparului în revista Arhiva (1905), continuând în fiecare an, până în 1914. „Casa Școalelor – preciza I. C. Chițimia în prefață – nu l-a ajutat, iar casa de editură a Vieții românești i-a cerut 45.000 de lei”. Burada a închis ochii la 17 februarie 1923, fără a-și vedea manuscrisul Istoria teatrului în Moldova integral tipărit.

În Partea I a primului volum, Teodor T. Burada s-a ocupat de Privești, Datini, Jocuri și petreceri populare, debutând cu surprinzătorul capitol Irozii: „Biserica încă oprea în canoanele sale pe drept-credincioși, să nu privească sau să ieie parte la diferitele privești sau jocuri publice, după cum se vede aceasta în canonul 24 și 62 din Pidalion (Mănăstirea Neamțu, 1844, pp. 144 și 187)!” Este necesar de precizat, că folcloristul Burada își

DOSARUL ZIDIRII UNEI BISERICI ORTODOXE ROMÂNE LA IERUSALIM

Întru Prea Sfinției Sale,

Ne-am arătat gândit cum am face și cum am proceda, căci mai curând
cândem în drept la Ierusalim o biserică română, căci în care Dumnezeu
se poate să se rugă în vorba scrisă românească, ar care rugăciune
se poate să se rugă în vorba scrisă românească și întru acele locuri sfinte

Înalt Prea Sfințite Stăpâne,

Mulți din noi creștini ortodocși, în nemărginita noastră dragoste și venerațiune către acela care a venit pre pământ să ne răscumpere din mâna diavolului, am mers la locurile sfinte scumpe creștinilor, la Ierusalim, unde Domnul și Dumnezeuul nostru Isus Hristos a pătimit, S'a îngropat și a înviat, unde Duhul Sfânt S'a pogorât, și cu dor, cu ce dragoste am plecat din căminurile noastre și inimile ne tresăltau de bucurie la apropierea de aceste locuri sfinte, unde credem a ne ruga Domnului împreună cu slujitorii lui Dumnezeu de acolo; ce rău, ce mâhnire ne-a cuprins, însă, când acolo la Ierusalim nu am găsit nici o bisericuță în care să auzim și să înțălegem în limba noastră românească sfintele rugăciuni, căci aproape toate popoarele creștine au bisericile lor la Ierusalim. Numai noi poporul român nu. Intrigați de acest fapt și jigniți în demnitatea noastră, și creștinească și națională.

Înalt Prea Sfinției Sale,

Ne-am tot gândit cum am face și cum am proceda, ca cât mai curând să vedem înălțată la Ierusalim o biserică românească, în care Dumnezeu să fie proslăvit și rugat în limba noastră românească, pe care rugăciune să le înțăleagă toată suflarea românească ce vizitează aceste locuri sfinte

și cei cari totdeauna locuiesc acolo, căci sunt mulți români acolo. În acest scop ne adresăm Sf. Sinod al Bisericii noastre Ortodoxe Române, cu nădejdea că, pe de o parte, va bine cuvânta inițiativa noastră, dându-ne voe în acest scop, cu o pantahuză, a aduna sumele necesare în scopul ridicării unei biserici românești la Ierusalim, iar pe de altă parte, cu speranța că și Sfântul Sinod va fi mândru de această inițiativă a fiilor sufletești ai Bisericii creștine Ortodoxe Române, și va face tot posibilul spre a se vedea cât mai curând realizată această a noastră și a tuturor sfântă dorință.

Suntem al Înalt Prea Sfinției Voastre și a tot Sfântului Sinod prea plecați și supuși fii și fice sufletești.

Această suplică este înregistrată la N. 86 din 8 mai 1906.

*Înalt prea Sfințitului Arhiepiscop și Mitropolit Primat al României
Președintele Sfântului Sinod al Biserici Ortodoxe Române*

REGATUL ROMÂNIEI

BUCUREȘTI 1906, Iunie 10

**SFÂNTUL SINOD AL SFINTEI BISERICI AUTOCEFALE
ORTODOXE ROMÂNE**

No. 171

Domnule,

Vi se face cunoscut că Sf. Sinod, în ședința din 5 Iunie curent, în vederea raportului Comisiunei privitor la suplica înreg. la N. 86/906, prin care se cere încuviințarea unei pantahuze în scopul de a se putea aduna sumele necesare pentru construirea unei biserici române la Ierusalim, a aprobat conclusiunile raportului Comisiunei, care sunt: „ca D-voastră să vă adresați mai întâiu Onor. Guvern, cu rugămintă ca să binevoiască a regula cu cei în drept cele ce privesc la înființarea unei biserici române la Ierusalim și apoi și Sf. Sinod, când va fi înștiințat de rezultat că e favorabil, va da binecuvântarea cerută și va face ca să se elibereze pantahuza cuvenită”.

Asemenea Sf. Sinod a primit și lămuririle date de Î.P.S. Mitropolit al Moldovei de a se aproba pantahuza în toate Eparhiile Regatului României, în scopul arătat mai sus, cu condițiunea ca tot ce se va strânge într-o cătună sau comună să se constate prin încheiere de proces verbal, scris chiar în pantahuză cu preotul locului și cu un delegat al Primăriei, arătându-se ce sumă s-a adunat în acea cătună sau comună, iar tot ce se va strânge dintr-un județ întreg se va consemna la Casa de depuneri, de unde se vor ridica când se va obține dreptul de a face biserică și cu știința Î.P.S. Președinte al Sf. Sinod.

Președinte, † IOSIF

Director, Econ. OVIDIU MUSCELEANU

D-lui T. BURADA

București, str. Biserica Enei, n. 7

SFÂNTA MONASTIRE NEAMȚ

1906 IULIE

Cucone Theodore!

Cu mila lui Dumnezeu și cu rugăciunile Sfântului Ștefan am ajuns acasă și am scăpat de morte fiind chiar în trenul ce s-au ciocnit între Ploiești și Periș; am arătat Părintelui Vlădică sărutări de mână din partea D-voastră asemenea și Păr. Daniil. Timpul pe la noi este cam ploios; musafiri avem până acum 30 familii.

Cucone Teodore, vă rog înștiințați-mă ce s-au făcut cu afacerea noastră, căci de când m-am despărțit de Păr. Iuvenalie nu mai știu nimic. Ce au făcut? Au scos Păr. Iuvenalie Condici? Era să mi scrie și văd că taci; se vede că nu e în București; sau o fi ceva la mijloc de este această tăcere.

Am apelat la Dv pentru am scri căci sunt cu nerăbdare văzând această tăcere și nu știu unde se află Păr. Iuvenalie. Scuzați că poate vă deranjez.

Al D-voastră Amic de bine voitor,

Ierodiacon SAȚATIE POPESCU